

Jedni moraju biti na terenu, drugi angažman vide kao mogućnost uspjeha i zarade

Pokretanjem Globalnog rata protiv terorizma otvorila se potreba uključivanja značajnog broja snaga iz privatnog sektora, za nadopunu i potporu redovnim snagama sigurnosti. Što se tiče njihovog angažiranja, prednjače Sjedinjene Američke Države, koje se njima služe kao izvođačima poslova i pružateljima usluga u ostvarivanju ciljeva nacionalne sigurnosti te kao parterima s kojima dijele obveze i odgovornosti na interesnim principima

Doc. dr. sc. Robert Mikac,
Fakultet političkih
znanosti
Sveučilišta u
Zagrebu

Sigurnost u 21. stoljeću nije provediva bez sudjelovanja i koordinacije s privatnim sektorom jer sve je više područja gdje privatni sektor posjeduje znanje, resurse i potencijale koji nadilaze one u posjedu tradicionalnih državnih nositelja sigurnosti. Dodatno, države kao glavni akteri i nositelji ovlasti u području sigurnosti sve su više izložene pritiscima koji dolaze iz njezinih vlastitih prostora,

bočno od strane drugih države te međunarodno unutar anarhičnog međunarodnog sustava. Stoga, kako bi osnažile svoju poziciju i mogućnosti pragmatično prihvaćaju suradnju s privatnim sektorom putem javno-privatnog partnerstva u području sigurnosti.

Navedeno partnerstvo je postala realnost kod svih najrazvijenijih država svijeta koje pitanjima sigurnosti posvećuju značajnu pozornost i resurse. Ovdje se ne radi samo o fizičkoj komponenti i provedbi zaštitarskih usluga već čitavom nizu oblika suradnje poput jačanja otpornosti i zaštite kritičnih infrastruktura; korporativnom savjetovanju i upravljanju; provedbi analiza rizika i isporuci suvremenih

rješenja; istraživanju, razvoju, ugradnji i održavanju kompleksnih sustava, potpore u provedbi međunarodnih operacija. Ako istaknemo samo nacionalnu kritičnu infrastrukturu, predmetna je u zapadnom svijetu u 85 posto slučajeva u vlasništvu i upravljanju od strane privatnog sektora, stoga su njezina zaštita i razvoj nezamislivi bez intenzivne suradnje javnog i privatnog sektora.

Fokus ovog članka je na opisu suvremenih privatnih/vojnih kompanija, gdje će biti objašnjena osnovna terminologija, odnos javnog i privatnog u SAD-u, te njihovo mjesto i uloga u Globalnom ratu protiv terorizma kroz primjere njihovog angažiranja u Afganistanu od 2001. godine

(predmetne su od 2003. godine bile angažirane i u Iraku na istovjetnim zadaćama). Pokretanjem Globalnog rata protiv terorizma otvorila se potreba uključivanja značajnog broja snaga iz privatnog sektora, za nadopunu i potporu redovnim snagama sigurnosti. Što se tiče njihovog angažiranja, prednjače Sjedinjene Američke Države, koje se njima služe kao izvođačima poslova i pružateljima usluga u ostvarivanju ciljeva nacionalne sigurnosti te kao parterima s kojima dijele obveze i odgovornosti na interesnim principima. Pripadnici Hrvatske vojske svakodnevno se susreću s uposlenicima i takvim kompanijama u Afganistanu jer one osiguravaju ulazak u sve međunarodne vojne instalacije i tamo gdje je potrebno sve nacionalne baze unutar velikih vojnih instalacija, pružaju logističke usluge i uslužne djelatnosti o kojima ovise sve savezničke snage na terenu, te prema potrebi na zadaćama koje nekad rade zajedno ukoliko misija tako zahtjeva.

Privatne sigurnosne kompanije vs. privatne vojne kompanije - sličnosti i razlike

Prvo je potrebno približiti sličnosti i razlike u samoj terminologiji. U stranoj literaturi (pretežno zapadnim izvorima) koja se bavi proučavanjem ovog fenomena za navedene tvrtke/kompanije koriste se mnogi izrazi, poput: *Private Military Companies*, *Private Military and Security Companies*, *Private Security Companies*, *Private Security Providers* i *Private Military Firms*. Isto tako, i za zaposlene u takvim tvrtkama postoje različiti nazivi: *Military Contractors*, *Defense Contractors*, *Private Contractors*, *Civilian Contractors* ili samo *Contractors*, a pojedini autori dodatno razlikuju osobe angažirane na poslovima koje zahtjevaju korištenje naoružanja pod nazivom *Armed Contractors* ili *Personal Security Details*. U službenim izvorima institucija SAD-a predmetne tvrtke se skoro uvijek spominju kao *private sector* i/ili (*defense*) *contractors*. Pod tim eufemizmima razaznaju se privatne sigurnosne/vojne kompanije.

Različitost termina proizlazi i iz različitih shvaćanja o tome što spomenute tvrtke obavljaju i koja im je primarna djelatnost. Pojedini autori firme dijele na *Private Military Companies* kao one koje osiguravaju *ofenzivne* (vojne) usluge (taktičke vojne sposobnosti na bojišnici) i *Private*

Security Companies koje pružaju *defenzivne* (sigurnosne) usluge (zadaće povezane s tradicionalnim shvaćanjem policijskih poslova). Autori koji preferiraju termine koji sadrže izraz vojno (*military*) ponajprije su usmjereni na promatranje odnosa države kao nositelja javnog monopola nad primjenom oružane

Nama Europljanima općenito provedbeno ali i terminološki nije prihvatljiv termin postojanja privatnih vojnih kompanija već sve što je vezano uz "vojno" je još uvijek u području nadležnosti države i njezinom monopolu. Amerikanci nemaju tih "problema"

sile i kompanija koje ulaze u spomenuto područje i posjeduju sposobnosti te im je dana mogućnost upotrebe smrtonosne sile. Zato se služe i terminima kao što su *Private Military Companies*, *Private Military Firms* i dr.

Neki autori za ove tvrtke imaju jedan naziv, a neki ih pokušavaju klasificirati u više kategorija prema područjima djelatnosti koje obavljaju. David Isenberg smatra kako je izrazito teško tvrtke kao što su Halliburton, Kellogg, Brown & Root (KBR), nekadašnji Blackwater, MPRI i CACI svrstati pod isti pojam - privatna vojna ili sigurnosna kompanija - jer su njihova područja djelovanja različita. I same se kompanije različito doživljavaju, te je "najlakše započeti virtualni rat tako da se firme ArmorGroup i Control Risks nazovu privatnim vojnim kompanijama".

Angažman takvih tvrtki vidljiv je u širokom spektru zadaća vezanih uz vojsku i sigurnosni sektor, uz rekonstrukcijske i poslove iz domene javno-privatnog partnerstva, uz razvoj vojne i nevojne tehnologije te njihovu primjenu u nacionalno značajnim sustavima. Peter W. Singer, najcitiraniji autor na ovom području, navedene tvrtke dijeli na: *Military Provider Firms* (vojne potporne firme - pod navedeni pojam svrstava tvrtke koje provode aktivnosti na prednjoj liniji bojišta), *Military Consulting Firms* (vojne savjetodavne firme - tvrtke koje osiguravaju obuku i savjetodavne aktivnosti) te *Military*

Support Firms (firme za vojnu podršku - tvrtke specijalizirane za logistiku, održavanje, transport, konstrukcije). Kad govori o kompanijama u cjelini kao o fenomenu, naziva ih *Private Military Firms*. David Isenberg koristi se sličnom klasifikacijom: *Military Combatant Companies*, *Military Consulting Firms* i *Military Support Firms*, jednako opisujući aktivnosti. Zanimljivo je da se većina američkih autora koristi tim terminima, dok se Europljani pretežno služe terminom *Private Security Companies*. Nama Europljanima općenito provedbeno ali i terminološki nije prihvatljiv termin postojanja privatnih vojnih kompanija već sve što je vezano uz "vojno" je još uvijek u području nadležnosti države i njezinom monopolu. Amerikanci nemaju tih "problema".

Caroline Holmqvist smatra višekriterijske podjele američkih autora koje su uspostavljene prema udaljenosti od zamišljene prednje linije bojišta i razini potrebne spremnosti za upotrebu sile, korisnim analitičkim alatom jer pruža detaljniju sliku o djelatnostima kompanija u odnosu na podjelu "vojno versus sigurnosno", no isto tako smatra je i problematičnom s obzirom na današnje nepostojanje prednje linije bojišta te zbog utjecaja koji mogu tvrtke s taktičkim djelovanjem imati na strateški kontekst. Holmqvist se za promatrane entitete koristi izrazom *Private Security Companies*.

Zanimljivo je primijetiti kako su američke privatne sigurnosne/vojne kompanije nastale iz korporativnog svijeta i tu je njihovo uporište. Kompanije iz Velike Britanije neizravne korijene vuku od plaćeničkih kompanija koje su djelovale u Africi u postkolonijalnom periodu i po tome se razlikuju od američkih kompanija koje takav predznak prošlosti nemaju. Istodobno kompanije koje su osnovali državljani Južnoafričke Republike izvan državnih granica pretežno nemaju domaći legitimitet, a značajni su subjekti u kriznim žarištima svijeta. U ostalim dijelovima Afrike privatne sigurnosne kompanije imaju brojne uloge, a djeluju i kao privatne milicije i privatne policijske snage. U Latinskoj Americi nastaju iz pokreta samoorganiziranja različitih društvenih skupina zbog nedostatka državnih sigurnosnih mehanizama. No najzanimljiviji "životni put" kompanija vidljiv je u Afganistanu. Današnje afganistanske privatne sigurnosne kompanije

(s dozvolom za rad koju im daje Ministarstvo unutarnjih poslova ili bez nje) prolaze put od etničkih i lokalnih milicija, integriraju se u nacionalnu vojsku i policiju premda još uvijek služe etničkog/lokalnog vođu, uključuju se u različite provladine projekte pri labavom samoorganiziranju lokalnih zajednica, obavljaju sigurnosne poslove za međunarodne klijente, kokekiraju i s pobunjeničkim snagama pa sve do formiranja respektabilnih oružanih formacija paravojnog tipa.

Bitno je drugačije angažiranje i potreba za uslugama takvih kompanija unutar nacionalnog teritorija, primjerice unutar SAD-a i onog što za SAD-a osiguravaju i izvode u operacijama poput Afganistana. Kada promatramo njihove aktivnosti u operacijama u Afganistanu, Imke-Ilse Drews opisuje takve kompanije kao tvrtke koje nude vojne sposobnosti što su ih tradicionalno osiguravale regularne vojne snage. Vojne sposobnosti od posebne važnosti u ovom su slučaju mogućnosti i provedba borbenih operacija, osiguravanje vojnih savjeta i obuke, održavanje sistema naoružanja, prikupljanje i analiza obavještajnih informacija te logistička

potpora regularnim vojnim snagama. Hans Born, Marina Caparini i Eden Cole smatraju da su ove kompanije specijalizirane za obavljanje zadaća u obrambenom i sigurnosnom području koje je donedavno bilo rezervirano za institucije države, obavljaju policijske i sigurnosne zadaće za određene klijente, vlade, privatne osobe i organizacije, s ciljem stjecanja profita. Ženevski centar za demokratsku kontrolu oružanih snaga (Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces - DCAF) opisuje ove kompanije kao poslovne organizacije koje su se specijalizirale za obavljanje usluga vezanih uz rat i konflikte, uključujući borbene operacije, strateško planiranje, prikupljanje obavještajnih podataka, operativnu i logističku podršku, obuku, nabavu i održavanje opreme. Odluku ih sljedeće karakteristike: korporativna organizacijska struktura, registrirane su kao poslovne organizacije te im je motivacija u poslovanju ponajprije zarada, a ne politički razlozi.

Što se same terminologije tiče navedena je različita, premda se ponekad opisuju iste kompanije i njihove aktivnosti, ovisno o geografskom području i autorima analize. Isto tako, važno je primjetiti da su pojedine kompanije na početku operacija u Afganistanu vrlo rado koristile za same sebe termin privatne vojne kompanije i na taj način potencijalnim klijentima ali i svim ostalim jasno dajući do znanja primaran pristup i djelatnost kojom se bave. Nakon desetljeća sukoba u toj zemlji, klima oko naziva se pod različitim utjecajima promijenila, tako da danas niti jedna kompanija javno ne koristi takav termin već se pokušavaju etiketirati sofisticiranim nazivima.

Odnos SAD-a prema suradnji s privatnim sektorom u obrambenom i sigurnosnom području

U raspravi o privatnim vojnim/sigurnosnim kompanijama najčešće se ne uzima u obzir kako navedene kompanije premda predstavljaju značajne aktere u području sigurnosti, u najvećem broju slučajeva, a u SAD-u u potpunosti, dio su puno većeg biznisa - nalaze se u vlasništvu velikih korporacija koje njima upotpunjuju portfolio svojih usluga i dio su puno šire slike u obrambenom i sigurnosnom sektoru u odnosu na njihove vidljive aktivnosti bilo gdje u svijetu.

U SAD-u, od prvih dana formiranja nacije, dolazi do snažnog razvoja mnogih privatnih djelatnosti koje postaju važnim akterima gospodarskog rasta države. Potkraj 19. i početkom 20. stoljeća, kada SAD postaje i tehnološki najrazvijenija država svijeta, aktivno nastoji maksimirati razvoj privatnog sektora jer mu to donosi dodatan napredak u odnosu na ostale države. Ista situacija vezana je i uz razvoj privatnog poduzetništva na području proizvodnje vojne opreme i sredstava namijenjenih vojsci i ratovanju, kao i pružanja savjetodavnih i drugih usluga u obrambenim aktivnostima. Početne veze između ratnih operacija i privatnog sektora bile su u opskrbi i transportu određenih nevojnih sredstava, no nužnih za vođenje rata.

Svaki "veliki" rat u kojem je sudjelovao SAD (I. svjetski rat, II. svjetski rat, Hladni rat, Korejski rat, Vijetnamski rat, Zaljevski rat, Afganistan, Irak) generirao je sve veću

TELENOT
Security Systems
AUTHORIZED PARTNER

Vojska je svjesna svojih ograničenja dok privatne kompanije ne razmišljaju o limitima vlastite industrije

unutar vojnoindustrijskog kompleksa (odnosno privatne industrije sigurnosnog sektora) nudeći resurse potrebne oružanim snagama i sigurnosnom sektoru. Korporacije od primarne ponude materijalno-tehničkih sredstava djelatnost proširuju i na pružanje sigurnosnih usluga nacionalno i međunarodno. Spekatar poslovanja korporativnih organizacija višestruko je širi od poslovanja privatnih vojnih/sigurnosnih kompanija te ih se ne može staviti u istu kategoriju. Korporativne organizacije, uz pružanje potpore vojnom i sigurnosnom sektoru, odlučuju se na osnivanje vlastitih privatnih sigurnosnih kompanija i/ili kupnju navedenih na burzama zbog nadopune vlastitih resursa.

Sjedinjene Američke Države u razvoju svojih sigurnosnih strategija i politika snažno zastupaju nužnost suradnje i zajedničkog djelovanja javnog i privatnog sektora u realizaciji nacionalnih ciljeva i interesa. U svim strategijama nacionalne sigurnosti donesenim nakon terorističkog napada 11. rujna 2001. godine snažno se naglašava potreba suradnje javnog i privatnog sektora u području sigurnosti i obrane zemlje. Navedeno je trend koji je bio zastupljen i u strategijama prije 11. rujna 2001. godine no nakon tog datuma, SAD ubrzo objavljuje kako je angažiran u i predvodit će Globalni rat protiv terorizma gdje svi instrumenti i poluge društvene moći imaju svoje mjesto u realizaciji potrebnih ciljeva - gdje se na privatni sektor u području sigurnosti gleda kako integralni dio američke moći. Samim time, privatni sektor predstavlja i sastavni dio realizacije američkih ciljeva u operacijama poput Afganistana, Iraka i sličnih prekomorskih aktivnosti.

Oružane snage SAD-a u provedbi operacija diljem svijeta postale su toliko vezane uz privatni sektor da više ne mogu normalno funkcionirati bez njegove potpore. Tako u današnjim područjima operacija na savezničkoj strani imamo dvije komponente (regularne snage država članica i privatni sektor) koje zajednički predstavljaju moderan ratni stroj. Razlikuju se u tome što je vojska izrazito hijerarhijski ustrojena s brojnim protokolima, dok većina kompanija tek dolaskom na teren pokušava uz pomoć iskustva i snalazljivosti odraditi posao. Jedni su u teatru jer im je zapovjedbno biti tamo, drugi jer angažman vide kao mogućnost

potrebu za angažmanom privatnog sektora u potpori vojnoj komponenti. Pogotovo što su se spomenuti ratovi vodili daleko od matične kopnene mase SAD-a, tako da je bilo potrebno angažirati što više raspoloživih resursa. Ratove, obveze prema saveznicima, globalna politika sprečavanja širenja komunizma te utrka u naoružanju u samo jednom stoljeću i na tolikim udaljenostima, uz održavanje nekoliko stotina vojnih baza na svim kontinentima, moglo je pratiti samo jako gospodarstvo usmjereno na vojnu proizvodnju i suradnju s prvatnim sektorom koji je ispunjavao potrebne zahtjeve. Tijekom 20. stoljeća privatni sektor (korporacije) osigurao je sebi mjesto u dijelu privrede SAD-a koji se zove vojnoindustrijski kompleks. Privatni je sektor kroz razvoj, proizvodnju i održavanje visokozahjevne i sofisticirane tehnike, tehnologije, naoružanja i prateće opreme postao nezaobilazna snaga sa stvarnom političkom moći, vlasnik

i pokretač mnogih dijelova obrambenog sustava SAD-a. Postao je vitalni dio stroja globalne sile.

Mnoge takve korporacije nastale su puno prije ekspanzije formiranja privatnih sigurnosnih kompanija koje su

Američke privatne sigurnosne/vojne kompanije nastale su iz korporativnog svijeta i tu je njihovo uporište

većinom nastale nakon završetka Hladnog rata. Navedimo tek primjere velikih korporacija kao što su L-3 Communications, Lockheed Martin, Northrop Grumman Corporation i Computer Sciences Corporation (globalno prisutne firme u područjima istraživanja, dizajniranja, razvoja, proizvodnje i integracije naprednih tehnoloških sustava, proizvoda i usluga), koje su našle svoje mjesto

uspjeha i zarade. Vojska je svjesna svojih ograničenja dok privatne kompanije i ne razmišljaju o limitima vlastite industrije.

Koncept totalnih snaga

Da bi bili provedivi zahtjevni ciljevi nacionalne sigurnosti i obranjeni vitalni nacionalni interesi, potrebno je bilo transformacijom Oružanih snaga SAD-a uključiti sve elemente državne i društvene moći (gospodarski, finansijski, zakonodavni, obavještajni) u potpori vojnim snagama, ali i rasteretiti prenapregnut oružani sustav netemeljnih zadaća (*non-core functions*). U transformaciji vojske SAD-a vremenom dolazi do izdvajanja funkcija koje nisu presudne za izravno borbena djelovanja (*core functions*) te se smatralo da se tako smanjuju ukupna finansijska sredstva koja se izdvajaju za vojne potrebe. Svrha transformacije Oružanih snaga zahtijeva porast njihove sposobnosti u zaštiti teritorija SAD-a i američkih baza u inozemstvu, uspostavljanje i zadržavanje moći na udaljenim područjima, sprečavanje neprijatelja SAD-a da pronade utočište bilo gdje u svijetu, zaštita informatičkih mreža od napada, upotreba informatičke tehnologije za postizanje vojne usredotočenosti u borbi. U skladu s tim, Oružane snage SAD-a moraju biti visokotehnološki razvijene, dobro uvježbane i fleksibilne. Jedan od značajnih primijenjenih mehanizama u održavanju sposobnosti Oružanih snaga SAD-a jest koncept "totalnih snaga".

Izraz totalne snage imao je primjenu još u vijetnamskoj eri kad se raspravljalo o nastojanjima da se što bolje povežu redovne (profesionalni sastav) snage, pričuvne snage i ročni sastav vojske. Sam koncept doživio je tijekom vremena bitne promjene. Prvi korak u tome bilo je napuštanje novačenja putem ročnog sastava 1973. godine tako da je tadašnji koncept totalnih snaga ostao bez jednog svog dijela. U *Pregledu stanja na obrambenom području* iz 1997. navodi se da sve što rade Oružane snage SAD-a mora biti zajednički posao svih komponenti totalnih snaga, a koje se sastoje od aktivne i rezervne komponente vojske. U dokumentu *Zajednička vizija 2010* na sličan način se spominje totalne snage. Koncept totalnih snaga proteže se i kroz *Zajedničku viziju 2020*, no u izmijenjenom sastavu, a čine ga aktivne snage, rezervna komponenta, nacionalna garda i civilni pripadnici. Civilni

pripadnici ubrojani u koncept totalnih snaga jesu civilni službenici Ministarstva obrane. Sljedeći značajan strateški dokument, *Pregled stanja na obrambenom području* iz 2001. godine, opet spominje koncept totalnih snaga, doduše, tek dva puta i odnosi se na redovne snage, pričuvu i nacionalnu gardu, a upotrebljava se u kontekstu organizacije, obuke i treniniga spomenutih snaga. Iz svega dosad vidljivo je da su struktura i zamisao totalnih snaga bili podložni promjenama. Uključivanje privatnog sektora u koncept totalnih snaga eksplicitno je izraženo u *Pregledu stanja na obrambenom području* iz 2006., gdje se koncept totalnih snaga spominje čak 38 puta te mu je posvećeno i cijelo poglavlje. Taj dokument deklarativno potvrđuje da su privatni entiteti (kontraktori) integralni dio američkih vojnih sposobnosti i aktivnosti. Neki su

Sjedinjene Američke Države u razvoju svojih sigurnosnih strategija i politika snažno zastupaju nužnost suradnje i zajedničkog djelovanja javnog i privatnog sektora u realizaciji nacionalnih ciljeva i interesa

na principima javno-privatnog partnerstva partneri već dugi niz godina, a pojedini se ugovorno angažiraju na određeno vrijeme i za specifične zadatke. Dokument obrazlaže potrebna znanja i vještine te kako ih ostvariti u funkcioniranju totalnih snaga kako bi one bile što značajnija snaga za realizaciju ciljeva SAD-a. Totalne snage moraju biti zajednički uvježbane i spremne sudjelovati u kompleksnim operacijama kod kuće i širom svijeta, uključujući rad s drugim institucijama SAD-a, saveznicima, partnerima i nevladinim sektorom. Pregled je donesen u razdoblju velikih sukoba u Iraku i nešto manjih u Afganistanu te je svaki element državne/društvene moći koji je bio spreman uključiti se u operacije dobio priliku.

Na razini podzakonskih dokumenata koncept totalnih snaga koji uključuje i ugovorene kapacitete privatnih kompanija spominje se prvi put 1990. u *Instrukciji Ministarstva obrane broj 3020.37* koja govori o nužnosti kontinuiteta pružanja

usluga kontraktora za potrebe Ministarstva obrane tijekom kriznih stanja. Već tada je naglašeno kako je politika Ministarstva obrane da se sve komponente Ministarstva moraju osloniti na najefikasniju kombinaciju totalnih snaga koje čine aktivni i rezervni sastav, civili, potpora domaće nacije i ugovoreni resursi nužni kako bi dodijeljena misija bila ispunjena. Američka think tank organizacija RAND smatra da je ovime došlo do "integracije kontraktora u vojnu strukturu snaga i da je Ministarstvo obrane SAD-a institucionaliziralo njihov odnos s vojskom... Kontraktori su formalno integrirani u strukturu snaga SAD-a kao mehanizam nadopune postojećih kapaciteta". U sljedećem *Pregledu stanja na obrambenom području*, koji je objavljen 2010., koncept je zadržao postojeću strukturu i funkcije, no donekle je promijenio ime (iz *total force* u *total defense workforce*).

Djelovanje privatnih vojnih/ sigurnosnih kompanija u Afganistanu

Pokretanjem operacija *Enduring Freedom 2001.* (Afganistan) i *Iraqi Freedom 2003.* (Irak), kao dio globalnog rata protiv terorizma, otvoren je golem prostor operacija koje su zahtijevale izniman ljudski potencijal. Završetkom konvencionalnih vojnih operacija u Afganistanu (lipanj 2002.) i Iraku (svibanj 2003.) između vojske SAD-a i koalicijskih snaga s jedne strane i pobunjenika i Al-Qa'ide na drugoj strani sukobi su nastavljeni, sada kao asimetrični ratovi. Obje zemlje su u približno istom periodu postkonvencionalnog operativnog zahvata ušle u razdoblje povećane nastabilnosti i nesigurnosti.

Glavna ratna poluga u obje intervencije, vojska SAD-a, dobila je i dodatne zadatke: uspostava i održavanje sigurnosnog okruženja, potpora rekonstrukcijskim poslovima te izgradnja i obuka domaćih snaga sigurnosti reformom sigurnosnog sektora. U sklopu takve misije vojska SAD-a, uz svoje snage, osiguravala je i civilne stručnjake zaposlene u Ministarstvu obrane te tvrtke i njihove zaposlenike koji su bili izravna potpora borbenim postrojbama. Vojska SAD-a uz osiguranje vlastitih snaga imala je i nametnutu zadaću osiguranja i većine koalicijskih snaga na terenu. Zanimljivo je da su neke zemlje slanje svojih vojnih postrojbi u misiju uvjetovale time da im američka strana jamči

sigurnost na terenu. Svi ostali upućeni su na privatne vojne/sigurnosne kompanije u osiguranju svojih djelatnika, stožera i projekata.

Možemo istaknuti dva glavna razloga zbog kojih se enormno povećala potreba za privatnim vojnim/sigurnosnim kompanijama u sektoru pružanja sigurnosnih usluga i njihovim operativnim sposobnostima na terenu. Prvi, sigurnosna situacija na terenu se pogoršala tako naglo da su se svi našli u životnoj opasnosti i preko noći su trebali osiguranje. Drugi, nepripremljenost i neinformiranost o sigurnosnoj situaciji na terenu jer su mnoge tvrtke srljale u obje zemlje vođene mogućnošću enormne zarade na poslovima obnove, zane-marujući sigurnosne zahtjeve. Nastupilo je stanje koje su privatne vojne/sigurnosne kompanije angažirane na sigurnosnim poslovima mogle samo poželjeti.

Zadaće, uloge i aktivnosti korporativnih organizacija i privatnih vojnih/sigurnosnih kompanija i tradicionalnih vojnih snaga u području operacija najviše se preklapaju u rekonstrukcijskim poslovima, održavanju funkcioniranja raznih instalacija i njihovih sustava; na transportu većine roba potrebnih za nesmetano odvijanje ratnih funkcija i operacija; fizičkom osiguranju značajnih objekata i osoba; reformi sigurnosnog sektora i najviše kontroverzno u izravnom sudjelovanju u neprijateljstvima. Nakon početnih godina, u obje su se zemlje (Afganistan i Irak) ustalili postoci zaposlenika privatnih kompanija na određenim tipovima poslova koje obavljaju za Ministarstvo obrane SAD-a i ostale saveznike. Najviše djelatnika privatnih kompanija zaposleno je na poslovima potpore unutar i uokolo vojnih instalacija, njih oko 65 posto. Sljedeći najveći postotak njih radi na sigurnosnim poslovima, oko

12 posto ukupnog broja angažiranog osoblja. Prevoditelja i tumača je osam posto. Na logističkim i poslovima održavanja radi gotovo četiri posto, a na konstrukcijskim

Najviše djelatnika privatnih kompanija zaposleno je na poslovima potpore unutar i uokolo vojnih instalacija, njih oko 65 posto

poslovima nešto više od dva posto. Transportom se bavi dva posto, komunikacijama jedan posto, kao i treningom domaćih snaga. Svih ostalih koji ne idu ni u jednu od ovih kategorija ima oko pet posto.

Zaključak

Sigurnosna politika SAD-a i procesi koje ona generira značajan su uzrok razvoja privatnih vojnih/sigurnosnih kompanija. SAD je globalni predvodnik u većini sigurnosnih područja i s njima povezanih pitanja, a svi ostali ga slijede koliko mogu. Oružane snage SAD-a kao dotadašnji jedini jamci zaštite suvereniteta i sigurnosti bile su prisiljene dio svojih aktivnosti prepustiti tržištu. Završetkom Hladnog rata Oružane snage SAD-a ušle su u seriju transformacija i njihova uloga nepovratno je promijenjena: zahtijevalo se njihovo smanjenje, konceptualna transformacija na manje, umreženije i mobilnije postrojbe kao i usmjerenost prema humanitarnim aktivnostima. Promjena njihova djelokruga rada i opisa zadaća najviše dolazi do izražaja kod internacionalnog djelovanja. Sve većom geografskom raširenošću vojnih operacija po svijetu, javlja se potreba da se određene funkcije Oružanih snaga, zbog teškoće

njihove provedbe, ponude privatnom sektoru (obrambenim korporacijama i privatnim vojnim/sigurnosnim kompanijama) koje mogu ispuniti zahtjeve. Vojni sustav SAD-a, doveden je u situaciju da je postao prenapregnut između geostrateških ambicija, financijskih mogućnosti, dostatnosti vojnih snaga i javnog mnijenja u zemlji radi ispunjenja političkih nastojanja te se stoga u nadopunu vlastitim ciljevima usmjeren prema značajnijoj suradnji s privatnim sektorom. Strukturalna transformacija Oružanih snaga te oslanjanje na tržišne osnove imalo je veliko značenje za razvoj i ekspanziju korporativnih organizacija i privatnih vojnih/sigurnosnih kompanija. Postupno dolazi do izdvajanja onih funkcija iz vojnog sektora koje nisu presudne za izravno borbenu djelovanje (*non-core functions*) te se prepuštaju privatnom sektoru. Početkom 21. stoljeća zbog poznatih razloga, iako još uvijek u transformaciji, Oružane snage SAD-a morale su se prebrzo usmjeriti na izvođenje napadačkih ratova i ulogu okupacijskih snaga u Afganistanu i Iraku. Kompleksne situacije iz Afganistana i Iraka stavili su prvo SAD, a potom i saveznike, pred teška iskušenja. Njihove oružane snage niti su bile pripremljene, niti posjeduju potrebna znanja i vještine, niti ih se angažiralo u dovoljnoj mjeri kako bi mogle ostvariti zadane ciljeve. Frustracija je bila više nego očita. Djelomično rješenje je potraženo i u privatnim vojnim/sigurnosnim kompanijama i njihovu sve većem angažiranju u području operacija kako su rasle svekolike potrebe. Privatne vojne/sigurnosne kompanije operacije u Afganistanu i Iraku doživjele su kao priliku za angažiranje i nadopunu strateških i taktičkih potreba i mogućnosti savezničkih nastojanja u navedenim operacijama. ■

